

Nr 397

Av herr **Osvald m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition angående vattenvårdens organisation m. m.*

I Kungl. Maj:ts proposition nr 49 år 1957 framlägges ett principförslag till omorganisation av administrationen på vattenvårdens område, avsedd att genomföras den 1 juli 1958.

Beträffande den *centrala organisationen* innebär förslaget, att fiskeristyrelsens tillsynsavdelning (numera statens vatteninspektion) och väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vatten- och avloppsbyrå skall överföras till byggnadsstyrelsen samt att denna skall vara statens vatteninspektion. Chefen för byggnadsstyrelsen skulle vara självskriven ordförande i en till styrelsen knuten rådgivande vattenvårdsnämnd med, förutom ordföranden, åtta ledamöter representerande skilda, av vattenvården berörda intressen.

Av skäl som nedan närmare redovisas kan enligt vår uppfattning en i överensstämmelse med propositionens principförslag utformad vattenvårdsorganisation icke komma att få den effektivitet, som är oundgängligen erforderlig, vare sig i fråga om centralorganisationen eller lokal-(regional-)organisationen.

Vattenvårdskommittén föreslog i sitt den 1 december 1954 avgivna betänkande (SOU 1955: 6) att vattenvårdsärendena skulle omhändertas av en helt fristående vattenvårdsmyndighet. I samband härmed framhölls bl. a. (bet. s. 58—60; prop. s. 18), att förevarande organisationsfråga i främsta rummet borde bedömas med hänsyn till hur de krav, som bör ställas på en tillfredsställande vattenvård, bäst kan tillgodoses. Det hade också varit kommitténs strävan att söka utforma ett organ för vattenvården på ett sådant sätt, att det med auktoritet och sakkunskap kunde företräda berättigade anspråk på att våra vattentillgångar bevaras i gott skick och att föreningen hålles inom snäva gränser.

Vattenvårdskommittén framhöll fortsättningsvis, att ett ämbetsverk, som företräder endast något enstaka eller ett par av de många skilda intressen, som beröres av vattenvården — hygien, fiske, naturskydd och andra friluftshintressen, vattnets användbarhet som intagsvatten för vattenverk och industrier, som dryck åt betande djur, för bevattning m. m. — icke bör fungera som tillsynsmyndighet mot vattenförening. Ytterligare underströks av kommittén att vattenvårdsfrågan numera vore en samhällsangelägenhet av sådan betydelse, att det redan härigenom är befogat att hithörande ärenden handläggas av en särskild myndighet.

För att tillgodose önskemålet om bättre administrativ samordning av vat-

tenfrågorna inom vatteninspektionen borde enligt vattenvårdskommittén vattentillsynen och planeringsverksamheten på vatten- och avloppsområdet sammanföras. Vatteninspektionen skulle sålunda bestå av tillsynsavdelningen i fiskeristyrelsen (d. v. s. numera statens vatteninspektion) och den nuvarande vatten- och avloppsbyrån i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Några avsevärda merkostnader behövde enligt vattenvårdskommitténs mening icke uppkomma genom anförda arrangemang.

Med detta förslag åsyftade vattenvårdskommittén att ställa även vatten- och avloppsplaneringen under en vattenvårdsvänlig ledning, inriktad på att förebygga skador och olägenheter genom avloppsbygget.

I det övervägande flertalet remissyttranden över vattenvårdskommitténs betänkande uttalas en principiell anslutning till förslaget att vattentillsynen bör utövas av ett självständigt ämbetsverk, direkt lydande under ett departement.

I propositionen har emellertid detta förslag icke ens upptagits till närmare behandling. Föredragande statsrådet har endast konstaterat, att han efter ingående överväganden funnit, att vattenvårdsorganisationen borde inordnas i ett redan befintligt ämbetsverk, och han har stannat för att låta den ingå i byggnadsstyrelsen.

Emot vatten- och avloppssakkunnigas år 1951 avgivna förslag att ställa den centrala vattenvårdsorganisationen under byggnadsstyrelsen, anförde vattenvårdskommittén (bet. s. 57—58; prop. s. 17), att en samordning av vattenvårdsmyndighetens verksamhet med den, som utövades av organen för bebyggelse- och bostadsplanering, visserligen vore erforderlig, men att detta ej finge ske på sådant sätt, att vattenvårdsintresset sattes i efterhand. Tillsynsverksamheten hade enligt kommittén så självständiga arbetsuppgifter, att den icke kunde inordnas i ett ämbetsverk med helt artskild verksamhet. En med limnologisk, bakteriologisk och vattenteknisk sakkunskap utrustad tillsynsmyndighet måste komma att utöva en verksamhet, som till större delen låg vid sidan om planeringsorganens. Tillsynen över industriella avlopp vore likaledes en från nämnda organ fristående arbetsuppgift, som krävde särskild sakkunskap. Vatten- och avloppssakkunniga bedömde frågan om vattenvårdens organisationsproblem huvudsakligen med hänsyn till vatten- och avloppsfrågornas betydelse för bebyggelseplaneringen. Såg man frågan som ett allmänt vattenvårdsproblem, kunde det icke anses vara lämpligt att administrativt anknyta vattenvårdsfrågorna till byggnadsstyrelsen.

Vi vill i detta sammanhang tillfoga att tillsynsmyndigheten utöver den av vattenvårdskommittén angivna expertisen även bör inrymma medicinsk och allmänbiologisk sakkunskap.

För inrättandet av ett helt fristående centralt vattenvårdsorgan uttalade sig även tredje lagutskottet i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 27 år 1956, s. 50 rörande vattenvårdslagstiftningen. Utskottet framhöll bl. a., att

det ej vore tillräckligt med en god lagstiftning, det behövdes också en med tillräcklig sakkunskap utrustad tillsynsmyndighet, vatteninspektion, för kontroll av efterlevnaden.

Beträffande den *lokala organisationen* innebär förslaget bl. a., att ansvaret för vattenvården inom länen skall åvila länsstyrelserna, vilka i vattenvårdsfrågor skall samråda med av vattenvården berörda lokala statliga organ såsom t. ex. förste provinsialläkarna och distriktsingenjörerna för vatten och avlopp. Enligt förslaget skall distriktsingenjörsorganisationen samtidigt med omorganisationen av den centrala vattenvårdsadministrationen utbrytas ur väg- och vattenbyggnadsverkets lokala organisation och underställas byggnadsstyrelsen.

Innebörden härav är, att föredragande statsrådet i dessa avseenden ansluter sig till det förslag som vattenvårdskommittén framlagt i sitt betänkande, utom så till vida att kommittén velat lägga distriktsingenjörsorganisationen under den fristående vatteninspektionen.

Vattenvårdskommittén konstaterade, att de kommunala organen i allmänhet icke besitter tillräcklig sakkunskap för att själva utöva effektiv tillsyn. I ett förslag till utvidgad lokal organisation, som framlagts av vattenvårdskommitténs limnologiske expert, underströks vikten av att den lokala vattentillsynen effektiviseras. Dennes förslag innebär, att vatteninspektörer skulle vara verksamma icke endast vid det centrala organet utan även permanent inom bestämda distrikt ute i landet. Dessa vatteninspektörer skulle vara underställda det centrala organet, från vilket samordnande direktiv och instruktioner i övrigt erhöles. Enär problemen inom vattenvårdsverksamheten merendels vore av sådan natur, att de stod i direkt samband med livsföreteelserna i sjöar, åar och andra vattendrag — d. v. s. föll inom limnologiens område — måste det krävas, att vatteninspektörerna besatte tillfredsställande limnologisk kompetens.

I propositionen berör föredragande statsrådet även frågan om behovet av regionalt placerad limnologisk expertis men framhåller anmärkningsvärt nog, att en enhetlig bedömning av föroreningsförhållandena skulle bli svår att uppnå, om sådan personal förlades till skilda orter utan kontinuerlig kontakt med det centrala vattenvårdsorganet. Såsom av det ovanstående framgått är emellertid intim kontinuerlig kontakt mellan den centrala och den lokala organisationen förutsatt.

Tredje lagutskottet har i sitt nyssnämnda utlåtande (s. 49) ansett det vara av särskild vikt, att det klart kommit till uttryck i den föreslagna nya lydelsen av 8 kap. 23 § vattenlagen, att speciell betydelse bör tillmätas recipientens beskaffenhet vid bedömandet av vilka reningsåtgärder som skall krävas. Härav framgår klart hur viktigt det är med limnologisk sakkunskap. Vidare framhåller utskottet som en förutsättning för godtagande av propositionen, att bestämmelsernas efterlevnad måste bevakas av en tillsyns-

ganisation, som äger möjlighet att med hänsyn till förhållandena inom samtliga berörda områden, bl. a. hygien, naturskyddet, fisket, jordbruket och industrien, bedöma frågor om erforderliga behandlingsåtgärder och på grundval därav utöva rådgivande, konstruktiv verksamhet. Uppenbarligen åsyftas med ovanstående uttalande även behovet av en för sådana uppgifter uppbyggd organisation på det lokala planet.

Utskottet fortsatte (s. 50): »Det ligger enligt utskottets mening stor vikt på att limnologisk sakkunskap blir företrädd såväl i centralorganet som ute på fältet. Det är nämligen nödvändigt för uppnåendet av en god vattenvård, att kunskap vinnes om de biologiska betingelserna för att ett ytvatten skall kunna mottaga avloppsvatten av olika slag utan att ytvattnet därigenom blir olämpligt ur hygienisk eller annan samhällsligt betydelsefull synpunkt. Kravet på limnologisk expertis inom de vattenvårdande organen är därför synnerligen väl motiverat, såväl när det gäller den centrala bedömningen av principiella frågor och utformandet av direktiv för vattenövervakningen som även för det perifert bedrivna övervaknings- och rådgivningsarbetet. Limnologisk sakkunskap bör med hänsyn härtill anlitas i större utsträckning än vad vattenvårdskommittén föreslagit.»

Utskottet underströk vidare vikten av en planmässig inventering av samtliga ytvattentillgångar för en uppdelning av dem för olika ändamål. Även för sådana uppgifter krävs uppenbarligen att den lokala organisationen inrymmer limnologisk expertis.

I detta sammanhang är det även av betydelse att framhålla, att medicinalstyrelsen i sitt remissyttrande över vattenvårdskommitténs betänkande uttalat sig på enahanda sätt om behovet av central och lokal limnologisk sakkunskap och därvid anslutit sig till kravet på limnologisk sakkunskap i den lokala organisationen i enlighet med det av den limnologiska experten utformade förslaget (se prop. s. 44).

Föredragande statsrådets uppfattning att limnologisk expertis ej behövs i den lokala organisationen står i klar motsats till tredje lagutskottets av riksdagen sistlidna höst godkända uttalande till förmån för en lokal organisation, som är försedd med sådan sakkunskap. Detta står också i klar motsats till medicinalstyrelsens nyss angivna mening. Beträffande samordningen torde i vattenvårdsorganisationen ej större svårigheter behöva uppstå än i varje annan organisation med central och lokal uppdelning.

På det lokala planet bör i första hand en intim samverkan äga rum mellan den limnologiskt utbildade vatteninspektören och den vattentekniskt sakkunnige (distriktsingenjören) samt den medicinska sakkunskapen, representerad av förste provinsialläkaren och länsveterinären.

Vad beträffar vården av kustvattnen gäller i princip vad som här sagts om sötvattnen, varvid sålunda thalassologiskt kompetenta vatteninspektörer kommer i fråga.

Såsom ett hinder för förverkligandet av den lokala vattenvårdsorganisationens utbyggnad med limnologiskt utbildade vatteninspektörer anför föredraganden svårigheten att finna kvalificerad personal i tillräcklig omfattning (prop. s. 53). Emellertid framhåller föredraganden, att möjlighet torde finnas att — ehuru endast där särskilda omständigheter föreligger — genom vattenvårdsförbund anställa limnologiskt utbildad personal. Härtill kan invändas, att man ej vet något om vattenvårdsförbundens framtid och deras ekonomiska ställning. Vår vattensituation är nu sådan, att limnologiskt kompetenta vatteninspektörer i tillfredsställande antal behöver insättas omedelbart. Angående möjligheterna till rekrytering av vatteninspektörer har från våra limnologiska universitetsinstitutioner uppgivits, att där under senare år avlagts ett stort antal tentamina i limnologi enbart för högre betyg (d. v. s. 2—3 betyg = AB—A) i fil. kand.-, fil. mag.- och fil. lic.-examen. Ifrågavarande personer är nu i allmänhet verksamma som läroverkslärare.

Vad beträffar *tillsynsverksamhetens personella och materiella resurser* i såväl den centrala som den lokala organisationen anser vi det vara av synnerlig vikt, att en kraftig upprustning äger rum och att organisationen får en utformning som står i överensstämmelse med tredje lagutskottets av riksdagen godkända principuttalanden.

I såväl vattenvårdskommitténs betänkande (s. 75—78) som tredje lagutskottets utlåtande (s. 50) påtalas vikten av en intensifierad *forskning* rörande vattenförsörjnings- och föroreningsfrågor. Det framhålles sålunda i betänkandet att en på aktuella målforskningsproblem inriktad forskning högst väsentligt torde kunna bidra till att motverka olägenheterna av vattenföroreningen och att förbilliga de motåtgärder, som måste vidtagas.

Ehuru en del arbete i form av såväl grundforskning som målforskning utföres på olika håll i landet, föreligger betydande brister på detta område. Huvudorsaken till denna omständighet ligger i det förhållandet att ekonomiska medel icke stått till förfogande för uppgifter av denna art vid landets medicinska, limnologiska, kemiska, vattentekniska och övriga ifrågakommande institutioner. För effektuerandet av de krav, som kommer att ställas på den vattenvårdande myndigheten, måste denna ha tillgång till resultat, som erhållits vid en starkt utvidgad forskningsverksamhet vid sådana vetenskapliga institutioner. Medel för en dylik forskning måste av statsmakterna oundgängligen ställas till berörda institutioners förfogande, enär nämnda forskningsuppgifter icke kan upptagas till behandling i erforderlig omfattning inom ramen för dessa institutioners ordinarie anslagsmedel.

På grund av det anförda hemställas,

att riksdagen måtte besluta,

1) *dels* att inrätta en helt fristående vattenvårdsmyndig-

het, vilken skall bestå av både central- och lokalorganisation med den principiella utformning och utrustad med erforderliga resurser för de uppgifter som ovan angivits;

2) *dels* att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att vid uppgörande av förslag till nästkommande års budget särskild hänsyn tages till behovet för vetenskapliga institutioner, som sysslar med vattenforskning, av ökade anslag för verksamhet inom detta område.

Stockholm den 26 februari 1957

Hugo Osvald

Ebbe Ohlsson

Georg Carlsson

Lars Lindahl

Rud. Anderberg

And. E. Johansson

Torsten Bengtson

Axel Jansson

Einar Danmans